

2.

Biblické dejiny a biblická mentalita

Diecézna škola viery IV.

Dobrá orientácia v biblických textoch predpokladá, aby sme mali aspoň dostatočný prehľad o časových okolnostiach, v ktorých sa odohrali biblické udalosti a ktoré stoja akoby v pozadí biblických príbehov. Najjednoduchší a najúčinnjší spôsob, ako to dosiahnuť, je zaradom – podľa rokov – spomenúť najvýznamnejšie udalosti. K nim uvádzame stručné poznámky, ktoré objasňujú, o čo v tej-ktorej udalosti išlo.

V druhej časti tejto témy je pridaných niekoľko poznámok o biblickej mentalite. Svätopisci boli ľudia, ktorí žili v úplne inej kultúre v porovnaní s našou. Rozmýšľali teda značne odlišne od nášho spôsobu myslenia. Ak teda chceme porozumieť biblické texty, potrebné je poznať aspoň niektoré charakteristiky myslenia biblických autorov.

A. Biblické dejiny

1. Život Abraháma: 1900 – 1800 pred Kr.

Jeho meno má dve verzie: Abram: otec je vznešený, vyvýšený; Abrahám = otec mnohých národov. Pochádzal z chaldejského mesta Ur. Je ústrednou postavou Písma. Zásluhy si získal svojou vierou v Boha a poslušnosťou Bohu postavenou na dôvere.

2. Vláda Hyksov v Egypte: 1680 – 1580 pred Kr. (príchod Jakuba a jeho synov do Egypta)

Hyksovia boli etnicky asi rozmanitá skupina. V Egypte sa dostali v uvedenom čase k moci a vytvorili XV. a XVI. dynastiu. V čase ich vlády sa dostali Židia do Egypta. Strediskom ich vlády bola pevnosť Avaris. Ovplynili egyptskú kultúru.

3. Exodus Židov z Egypta: cca 1250 pred Kr.

Exodus (=východ) sa uskutočnil pod vedením vodcu a zákonodarcu Mojžiša. Téma exodu je centrálnym motívom celého Božieho zjavenia SZ aj NZ. Známý je Adamov exodus z raja, Abrahámov exodus z Uru, židovský exodus z Egypta, potom z Babylonu. Napokon evanjelista Lukáš spomína Ježišov odchod (exodus), ktorý sa mal uskutočniť v Jeruzaleme (Lk 9,31).

4. Roky vlády kráľa Šaula: 1020 – 1004 pred Kr.¹

Za kráľa ho ustanovil sudca Samuel (1Sam 10). Šaul pochádzal z kmeňa Benjamín. Šaul nenaplnil očakávania, ktoré mal od neho Boh.

5. Roky vlády kráľa Dávida: 1004 – 965 pred Kr.

Kráľ Dávid je považovaný za ideálneho kráľa. Stal sa praotcom a v mnohom aj predobrazom Mesiáša. Pochádzal z Betlehema, z kmeňa Júdu. Ako kráľ sídlil najskôr v Hebrone, neskôr v Jeruzaleme.

6. Roky vlády kráľa Šalamúna: 965 – 928 pred Kr.

Šalamún bol synom Dávida. Bol mimoriadne slávny pre svoju múdrosť. Spočiatku bol Bohu poslušný, neskôr ho jeho bohatstvo a sláva, ako aj pohanské manželky odvedli od Boha. Nezískal si srdce svojho ľudu, ako to dokázal Dávid.

¹ Letopočty jednotlivých udalostí, roky vlády jednotlivých kráľov a iné údaje sú prevzaté z chronologických tabuliek In: STERN, E. (ed.): *The new Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land*, vol. 4, The Israel Exploration Society Carta Jerusalem 1993, s. 1529 – 1533.

7. Rozpad židovskej monarchie na Júdsko a Izrael: 928 pred Kr.

Šalamúnova monarchia sa po jeho smrti rozpadla na dve časti: kráľovstvo Izrael na severe (10 kmeňov) a kráľovstvo Júdsko na juhu (2 kmene). Príčinou rozpadu bola otázka daní a povinných prác. Pre neústupnosť Šalamúnovho nástupcu Roboama (Júdsko) sa severné kmene osamostatnili pod vedením Jeroboama.

8. Roky vlády kráľa Ezechiáša v Júdsku: 727 – 698 pred Kr.

Ezechiáš bol jeden z najvýznamnejších kráľov Júdska. Sväté písmo ho chváli bez výnimky (2Kr 10) pre jeho prospešnú vládu nad Júdskom, najmä však pre jeho nábožnosť. Prežil aj Sennacheribovo obliehanie Jeruzalema (701 pred Kr.); kráľovi, ani jeho ľudu, ani mestu Jeruzalem sa vtedy nič zlé nestalo.

9. Roky vlády kráľa Joziáša v Júdsku: 639 – 609 pred Kr.

Postava kráľa Joziáša je na jednej strane úplne pozitívna: kráľ bol nábožný, podobne ako Dávid. Za Joziášovej vlády sa našla v jeruzalemskom chráme Kniha Zákona. Bola obnovená zmluva s Pánom, Joziáš zbúral výšiny, dbal na dodržiavanie Zákona a kultu... Na druhej strane je to postava tragická: Joziáš zahynul v bitke proti faraónovi Nechaovi II., ktorý cez územie Júdska tiahol na sever na pomoc sýrskemu kráľovi v jeho bitke proti Babylončanom a Médom.

10. Sýro-efraimská vojna proti Júdsku: 735 – 733 pred Kr.

Táto vojna bola komplikovaná. Najskôr vznikla protiasýrska koalícia, ktorú uzavreli králi Izraela a Sýrie. Tí sa rozhodli donútiť kráľa Júdska Joatama, aby sa k nim pridal. Ten sa šikovne vyhýbal. Preto ho napadli. Medzičasom sa kráľom v Jeruzaleme stal Achaz. Za jeho vlády prepukla vojna v plnej sile. Achaz z falošnej nábožnosti odmietol rady proroka Izaiáša (Iz 7). Za týchto okolností Izaiáš predpovedal narodenie Mesiáša („Hľa, panna počne a porodí syna...“). Achazova vláda priniesla veľký úpadok Júdska.

11. Asýrske zajatie: 722/721 pred Kr.

Uvedený rok znamená zánik severného kráľovstva Izrael. Židovský národ zo severného kráľovstva bol odvedený do zajatia tak, že sa musel pomiešať s inými národmi, a tak vlastne zanikol. Takto vzniklo pohansko-židovské etnikum zvané Samaritáni. Medzi Židmi z juhu a Samaritánmi panovalo neustále napätie.

12. Sennacheribovo obliehanie Jeruzalema: 701 pred Kr.

Išlo o odplatu asýrskeho kráľa Sennacheriba všetkým, ktorí sa zapojili do protiasýrskej koalície. Sennacherib pritiahol aj k Jeruzalemu, ale pravdepodobne pre mor vo vojsku musel odiahnuť. Sú aj iné hypotézy, napr. že Ezechiáš zaplatil Sennacheribovi poplatok a pod. Boli to časy účinkovania proroka Izaiáša, ktorý predpovedal, že Asýrsko nič nezmôže proti Izraelu (porov. Iz 10; 14).

13. Pád Ninive: 612 pred Kr.

Ninive bolo hlavné mesto Asýrska. V 6. tisícročí pred Kr. ho založili amorejskí kočovníci. Identifikované bolo v 1. pol. 19. storočia. Najväčšiu slávu mu zabezpečil Sennacherib. Po smrti Aššurbanipala r. 627 prepukli medzi jeho synmi boje o moc, ríša sa oslabilá a Babylončania s Médmi ju ľahko porazili tak, že Asýrsko prestalo jestvovať. Tak sa vyplnila Izaiášova predpoveď Iz 14,25.

14. Babylonské zajatie: 1. deportácia: 597; koniec zajatia: 538 pred Kr.

Zajatiu predchádzala séria nerozumných kráľov: Joakim, Joakin, Sedekiáš. Boli pod vplyvom proegyptskej skupiny v Jeruzaleme. Okrem toho odmietali platiť poplatky Babylončanom (Joakin), čo privolalo ich vojenskú ofenzívu proti Jeruzalemu. R. 597 padol Jeruzalem a kráľovská rodina, aj ďalšie vysoké vrstvy obyvateľstva boli odvedené do zajatia. Nasledovali ďalšie deportácie, až r. 587/586 pred Kr. bol Jeruzalem úplne zničený.

Zajatie trvalo 70 rokov a skončilo sa pádom Babylonskej ríše, ktorú porazili Médi pod vedením Kýra r. 539 pred Kr. Kráľ Kýros vydal r. 538 pred Kr. dekrét, že Židia sa smú vrátiť do vlasti a obnoviť si chrám a v ňom kult.

15. Pád Jeruzalema a chrámu: 587/586 pred Kr.

Sedekias napriek radám proroka Jeremiáša ignoroval babylonské nebezpečenstvo a volal na pomoc Egypťanov. Tým privolať krutý zásah Babylončanov. Tí Jeruzalem roku 587/586 definitívne a úplne zničili, v Júdsku ostala len malá časť obyvateľstva na obrábanie pôdy. Sedekiasov osud bol tragický: pokúsil sa o útek, ale Babylončania ho chytili a za to mu pred očami zabili synov a potom mu vylúpili oči. Júdsko potom spravoval Godoliáš, ale aj ten bol zabitý... Z Jeruzalema zostali ruiny, ktoré boli priestorom pre Jeremiášove Náreky...

16. Dokončenie stavby chrámu po zajatí: 515 pred Kr.

Židia sa po Kýrovom dekrétu vydali na cestu do vlasti. Ich nadšenie za obnovu bolo veľké, podmienené aj prorockými rečami a textami, ktoré hovorili o návrate pomocou kategórií exodu. Prvú skupinu priviedli z Babylonu do vlasti náboženský vodcovia Zorobabel a Jozue. Ihneď sa pustili do práce na obnove chrámu, ale nadšenie rýchlo opadlo, takže sa práce celkom zastavili. R. 520 pred Kr. však vystúpili proroci Aggeus a Zachariáš, ktorí mobilizovali obyvateľov a ich vodcov do práce. Ich hlavným argumentom bol prísľub, že do nového chrámu vstúpi Mesiáš. Stavba bola šťastne dokončená r. 515 pred Kr.

17. Ezdráš a Nehemiáš v Jeruzaleme: 455 – 428 pred Kr.

Ich účinkovanie v Jeruzaleme pripadá na obdobie cca 70 rokov po skončení zajatia. Poradie ich prítomnosti v Jeruzaleme je nejasné. Zaslúžili sa o záchranu identity národa vďaka náboženstvu a občianskej legislatíve postavenej na Tóre. Ezdráš bol viac náboženským a Nehemiáš občianskym vodcom obnovy. Ich reformy boli veľmi dôsledné a zachytávali náboženskú aj občiansku sféru. Obidve sféry sa navzájom dopĺňali. Knihy s rovnakým názvom približujú mnohé detaily obnovy Zmluvy: radosť a dojatie Izraelitov pri čítaní Tóry a pod.

18. Smrť Alexandra Veľkého: 323 pred Kr.

Alexander Veľký bol vodcom obrovskej ríše siahajúcej od Grécka po Indiu. Na svojich vojenských výpravách mnohé krajiny získal bez boja a boli mu priznávané tituly kráľa, faraóna atď. Zjednocujúcou ideou jeho kráľovstva bol helenizmus charakteristický určitou filozofiou, náboženstvom, architektúrou a životným štýlom. Podstatný vplyv naň mala filozofia Aristotela. Roku 323 pred Kr. však Alexander Veľký ochorel a v Babylone zomrel. Rozsiahlu ríšu si rozdelili jeho štyria generáli, diadochovia. Egypt získal Ptolemaios a Mezopotámiiu so Sýriou získal Seleukos. Júdsko si spočiatku získal Ptolemaios. On a jeho nástupcovia rešpektovali vieru Židov, ale r. 198 pred Kr. utrpeli Egypťania porážku od Antiocha III. a Júdsko pripadlo Seleukovcom. Títo spočiatku vládli mierne a židom priznali ich náboženskú autonómiu.

19. Vláda Antiocha IV. Epifana: 175 – 163 pred Kr.

Sýrski Seleukovci sa postupne zmenili na krutých vládcov. Svoju ríšu chceli udržať prostredníctvom helenizmu, ktorý šírili násilne. Helenizmus presadzoval najkrutejším spôsobom Antiochus IV. Epifanes. Jeho vláda dopadla na Židov tvrdo: zakázal sláviť židovské sviatky, zakázal obriezku, šírili helenistické pohanské kulty, do chrámu v Jeruzaleme zaviedol kult boha Dia, boli tam prinášané obety s bravčovým mäsom, veľkňazskú hodnosť udeľoval za peniaze, komu chcel a pod. Každý odpor trestal smrťou. Tak sa začalo otvorené prenasledovanie židovského náboženstva a celého národa, ktoré sa zmenilo na otvorený boj formou oslobodzovacieho hnutia. Bola to ťažká skúška viery hebrejského ľudu.

20. Posvätenie chrámu za Júdu Makabejského: 165/164 pred Kr.

Hnutie protiseleukovského odporu sa začalo v meste Modein u Matatiáša z rodu Hasmoneovcov. On so svojimi synmi (Júda, Šimon, Ján, Eleazar, Jonatán) zorganizoval ozbrojenú skupinu, velil jej on sám a po ňom Júda a ďalší jeho bratia. Júda úspešne vzdoroval protižidovským tlakom, podarilo sa mu vyčistiť a obnoviť chrám v Jeruzaleme a obnoviť pravý kult (na tú udalosť sa viaže židovský sviatok obnovy chrámu, chanukah). Bola to slávna kapitola v dejinách vyvoleného národa. Židia tak zdolali jednu z najťažších kríz svojich dejín, ktorou bola násilná helenizácia národa.

21. Vstup Rimanov do Júdska (Pompeius): 63 pred Kr.

V Júdsku boli nepokoje medzi Hasmoneovcami Hyrkanom a Aristobulom, preto bolo nestabilné. Rímsky generál Pompeius v 60-tych rokoch vojensky operoval na Blízkom Východe, obaja Hasmoneovci sa uchádzali o jeho priazeň.

Pompeius došiel s vojskom do Jeruzalema a priklonil sa k Hyrkánovi. Dosadil ho na trón. Júdsko si iba formálne zachovalo nezávislosť. Pompeius pri tej príležitosti vstúpil do jeruzalemského chrámu, nenašiel však žiadnu podobizeň židovského Boha, čo ho priviedlo do rozpakov.

22. Smrť Pána Ježiša: 14./15. nisan 30 – 33 n. l. (=7. apr. 30 alebo 3. apr. 33)

Katechizmus Katolíckej cirkvi túto otázku nerieši, pretože ide o historickú, nie teologickú tému. Do úvahy prichádzajú prepočty na 14./15. nisan rokov 30 – 33. J. Heriban uvádza možnosti: 7. apr. 30 alebo 27. apr. 31, alebo 3. apr. 33 podľa Jánovej, resp. synoptickej chronológie.²

23. Obrátenie a krst Pavla v Damasku: 33/34 po Kr.

Okolnosti popisujú Sk 9; 22; 26. Mohlo sa to udiať r. 33 alebo 34. Do úvahy pripadá aj rok 36, ak je správny údaj v Gal 2,1 (Po štrnástich rokoch som znova šiel s Barnabášom do Jeruzalema...).

24. Prvý apoštolský snem v Jeruzaleme: 49 po Kr.

Okolnosti, ktoré vyvolali toto zhromaždenie, spočívali v otázke, do akej miery sú kresťania z pohanstva povinní zachovávať židovský Zákon. Priebeh snemu opisujú Sk 15. Výsledok: kresťania obrátení z pohanstva nie sú viazaní predpismi Zákona. Apoštoli prijali uznesenie, ktoré kresťania chápali ako prechodné: zdržiavať sa konzumácie mäsa poškrveného modlárstvom, smilstva (kresťania túto problematiku neskôr spracovali aj podľa evanjeliových noriem), mäsa z udusených zvierat, krvi.

25. Prvé židovské povstanie: 66 – 70 po Kr.

Nepokoje v Jeruzaleme a celom Júdsku prepukli už roku 65. Prokurátor Gessius Florus nezvládal situáciu a svojimi krutými aj hlúpymi rozhodnutiami značne prispel k tejto vojne Židov proti Rimanom. Rímsky generál Vespazián postupne ovládol Galileu, potom Júdsko, a napokon Titus po urputných bojoch dobyl Jeruzalem r. 70 po Kr. Kresťania však z Jeruzalema ešte predtým odišli, pretože pamätali na Ježišove slová, aby z Jeruzalema utiekli (porov. Lk 21,20-24).

26. Mučenícka smrť apoštola Petra: 64 alebo 67 po Kr.

Šimon Peter bol bratom apoštola Ondreja. Obaja pochádzali z Betsaidy, rybári. Otec sa volal Jonáš. Spolu s Jakubom a Jánom bol dôverníkom Pána Ježiša. Po Ježišovom nanebovstúpení ihneď vystupoval ako hlava komunity Ježišových nasledovníkov. Účinkoval v Jeruzaleme, Antiochii Sýrskej a napokon v Ríme. Nad miestom jeho hrobu je vybudovaná bazilika.

27. Mučenícka smrť apoštola Pavla: 67 po Kr.

Apoštol národov. Pôvodné meno mal Šaul. Pochádzal z Tarzu (Malá Ázia, dnešné Turecko), z kmeňa Benjamín. Študoval u rabína Gamaliela a po obrátení sa stal prvým kresťanským teológom. Niektorí autori dávajú smrť diakona Štefana do súvisu s Pavlovým obrátením. Pavol napísal viaceré listy, vykonával misie medzi pohanmi. Viackrát bol väznený, napokon bol v Ríme sťatý pre svoju vieru v Ježiša Krista.

28. Pád Jeruzalema: 70 po Kr.

Jeruzalem padol do rúk Rimanov, ktorých viedol Titus, po krutých bojoch s obrancami Jeruzalema. Tí sa rozdelili na dve skupiny: zelótov viedol istý Ján a umiernených zas Šimon. Väčšinu mal za sebou Šimon. Keď sa priblížilo rímske vojsko, obidve skupiny v meste sa dopĺňali a bojovali spolu. Z múrov boli úspešnejší obrancovia, v priamom boji zas mali Rimania lepšiu výzbroj aj výcvik. Boje boli zdĺhavé a veľa sa taktizovalo. Rimania mali postavených niekoľko táborov a postupne sa presúvali k mestským hradbám. Používali sa šípy, kopije, meče, vrhacie stroje s kameňmi natretými na čierne (katapulty) a baranidlá na rozbíjanie hradieb. Prvá hradba padla v máji r. 70. Koncom mája padla

² Porov. HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*, SÚSCM Rím 1992, s. 1159.

druhá hradba a krátko nato aj tretia hradba. 20. júla padla pevnosť Antónia a 29. augusta 70 padla aj posledná „bašta“, a to Jeruzalemský chrám. Dňa 26. septembra 70 sa vzdalo celé mesto.

29. Pád Masady:

73 po Kr.

Masada bola pevnosťou už v staroveku. Išlo o obrovský skalný útes nad Mŕtvym morom. Herodes Veľký si tam vybudoval pevnosť útočiska, pretože rátal s možnými nepokojmi voči svojej vláde. Počas prvého židovského povstania tu mali posledné útočisko členovia židovského hnutia odporu voči Rimanom. Jeruzalem padol r. 70 a vtedy sa skupina zelótov zmocnila pevnosti na Masade. Veliteľom týchto bojovníkov bol Menachem Galilejský a po ňom jeho príbuzný Eleazar ben Jair. K Masade pritiahla rímska 10. légia Fretensis pod velením Flavia Silvu. Rimania postavili zo západnej strany násyp a hodne im pomohla útočná veža. Vnútri pevnosti však asi 960 obrancov za ten čas spáchalo hromadnú samovraždu. V neskorších storočiach tu bol vybudovaný kláštor a byzantský kostol, ale aj ten pod tlakom moslimov zanikol. R. 1838 bola Masada objavená, r. 1842 tam bol prvý novodobý výstup a r. 1875 preskúmaná a popísaná. Dnes sa na Masade konajú vojenské prisahy izraelských vojakov, pretože je to symbol zápasu národa o zachovanie existencie a identity.

30. Druhé židovské povstanie (Bar Kochba):

132 – 135 po Kr.

V uvedených rokoch prebiehala druhá židovská vojna proti Rimanom. Židov viedol Šimon bar Kochba (=syn hviezdy). O povstaní jestvuje pomerne málo prameňov. Vo Vadi Murabbaat boli nájdené nástroje, mince, rukopisy a listy bar Kochbu. Pravdepodobnou príčinou bol Hadriánov plán prebudovať Jeruzalem na pohanské mesto s chrámom boha Jupitera. Hadrián zakázal židom obriezku. Bar Kochbu podporoval Rabbi Akiba. Rimania s nasadením veľkého vojska pod velením Sixta Julia Severa vytlačili povstalcov do púšte a tam ich ľahko porazili. Šimon bol nazvaný bar Koziba (=syn ľži). Hadrián zakázal židovské náboženstvo, zakázal vlastniť Tóru, Jeruzalem premenoval na Aelia Capitolina, Židov vykázal z mesta, Júdsko premenoval na Palestínu.

31. Smrť sv. Hieronyma:

419/420 po Kr.

Sophronius Eusebius Hieronymus sa narodil cca 347 v Stridone (Slovinsko/Chorvátsko) a zomrel 30. 9. 419 alebo 420. Bol jedným z najučenejších cirkevných otcov západnej Cirkvi. Študoval v Ríme, Trevíre, Akvileji. Ako diakon bol tajomníkom pápeža Damaza, ten ho poveril úlohou zjednotiť latinský preklad Svätého písma. Prekladať začal v Ríme, pokračoval vo Svätej zemi, dokončil ho roku 406. Napísal aj mnoho komentárov k biblickým knihám, založil viaceré kláštory a útulky pre pútnikov. Žil asketickým životom a k duchovnej dokonalosti viedol aj iných. Jeho biblické komentáre sú veľmi cenné. Uctieva sa ako patrón biblických štúdií.

B. Biblická mentalita

Každému, kto sa čo len trochu zaoberá so Svätým písmom, je známe, že biblické texty boli napísané vo veľmi rozdielnej kultúre a v rozdielnych náboženských aj historických podmienkach, ako sú naše životné okolnosti a naša kultúra. Súhrn všetkých týchto prvkov si môžeme nazvať výrazom mentalita. V prípade textov Písma teda hovoríme o bibeckej mentalite.

Pre dostatočné poznanie biblických textov a konkrétnych okolností ich vzniku, používaných výrazov, ako aj určitých argumentov, ktoré biblickí autori v svojich textoch používajú, je veľmi dôležité spomenúť aspoň niektoré prvky, ktoré poukazujú na charakter myslenia biblických autorov.

Poznať biblickú mentalitu je potrebné ešte z jedného dôvodu, ktorým je fakt, že naše európske náboženské myslenie bolo v stredoveku viac formované gréckou filozofiou a rímskym právom, než biblickým myslením. Toto stredoveké myslenie je statické, ktoré všetko považuje za hotové, všetko je dané a definitívne... Biblické myslenie je však dynamické, to znamená že všetko je v pohybe, o všetko treba zápasiť, nič nie je hotové...

Avšak v 20. a 21. storočí nastal aj v európskej kultúre významný posun mentality od statického chápania sveta k zdôrazňovaniu dejín, vývoja, pohybu, kreativity a pod. To je veľmi

dobrá pozícia, ktorá nás posúva bližšie aj k biblickým témam, lebo tak im môžeme lepšie porozumieť. Preto si uvedieme niekoľko príkladov dokumentujúcich dynamiku ukrytú v obsahu Božieho mena, v prorockom poslaní, Pavlovej teológii a tiež v niekoľkých príkladoch zo života svätcov. V závere bude nasledovať krátke zhrnutie.

Dynamika Božieho mena JHWH

Príklad dynamiky biblickej mentality v starozákonnom myslení je opis zjavenia Božieho mena Mojžišovi. Boh sa vtedy predstavil, že je PÁN (JHWH = *Ten, ktorý je*). Naša predstava o tomto Bohu Starého zákona je, že Boh je Ten, ktorý je. Jestvujúci. Naša otázka je nasledovná: Ako tomu porozumel Mojžiš a jeho súčasníci po prijatí tohto zjavenia Božieho mena?

Presnejší pohľad poskytol páter Paul Benoit (*čítaj: Bena*), OSB, ktorý tvrdí, že v zjavení Božieho mena JHWH nejde ani tak o odhalenie podstaty Boha, ale ide skôr o pozvanie adresované zo strany Boha Izraelu, aby vyvolený Boží ľud spoznával Boha ako jediného a pravého Boha, ktorý vedie svoj ľud od jednej udalosti k druhej.

Z toho vyplýva, že poznávanie dejín spásy je vlastne poznávanie Boha, ktorý sa v nich zjavuje. Poznať ho však možno iba tak, že si tieto dejiny spásy osvojujeme, v ich prežívaní a v stále novom aktualizovaní spoznáваме Boha – PÁNA, ktorý nás miluje, stará sa o nás a vedie nás do Zaslúbenej zeme, ktorou je nebo... Podstatne dôležitým prameňom tohto poznania je liturgia. Preto v liturgii máme poznávať Boha s takou živosťou a radosťou, ako ho poznával Boží ľud v udalostiach dejín spásy.

Dynamika dejín spásy vyjadrená v kategórii „exodus“

Slovo „exodus“ znamená východ, odchod (z Egypta, teda z otroctva) a v teologickom zmysle je to najhlavnejšia téma celých dejín spásy Starého aj Nového zákona. Exodus predstavuje východ, čiže exodus z hriechu. Odchod Izraelitov z Egypta predstavuje odchod z otroctva hriechu. Tento odchod z Egypta je opísaný takými prvkami, ktoré navodzujú atmosféru náhlenia: *Budete mať bedrá opásané, obuv na rukách a palicu v ruke. Budete jesť narýchlo, lebo je to Pánov prechod (Pascha)...* (Ex 12,11).

Božie zjavenie pozná exodus prvých ľudí z raja po spáchaní dedičného hriechu. Je tu naznačený odchod človeka z priateľstva s Bohom. Božie zjavenie opisuje exodus Abraháma z chaldejského Úru, exodus Izraelitov z babylonského zajatia do vlasti. V Novom zákone sa spomína Ježišov exodus (odchod), o ktorom sa zhováral Ježiš s Mojžišom a Eliášom na vrchu premenenia (Lk 9,31).

Kategória exodu nám pripomína, že tu na zemi nemáme pevné a trvalé miesto. Sme pútnikmi v slzavom údolí tohto pozemského života. Tak, ako sa Mojžiš so svojím národom a Abrahám so svojou rodinou ponáhľal za Božím odvíjaním udalostí, tak sa máme my ponáhľať za Božím vedením nášho života do novej vlasti, ktorou je nebeský Jeruzalem. Toto je dynamika duchovného života aj dnes.

Dynamizmus prorockého poslania

Duchovný život a účinkovanie starozákonných prorokov je aj pre kresťanov veľmi inšpirujúce. Kresťan sviatosťou krstu dostáva účasť na Kristovom prorockom (kráľovskom a kňazskom) poslaní. Znamená to, že má podobné poslanie ako mali starozákonní proroci.

Toto poslanie starozákonných prorokov je výstižne vyjadrené napr. v Ezechielovom proroctve: prorokovi bolo zjavené, že bude *hliadkou Izraela*. Jeho úlohou bude dávať pozor na Pánove slová a zvestovať ich Izraelu. Jeho zodpovednosť je veľká, lebo má mať starosť aj o druhých a jeho úlohou je informovať spoločenstvo ihneď ako zbadá nebezpečenstvo (Ez 3,17nn).

Podobne prorok Habakuk hovorí o sebe a o svojom poslaní: *Postavím sa na svoju stráž, umiestim sa na hradbe a budem slediť, aby som zbadal, čo bude (Pán) ku mne hovoriť a čo odpovie na moju ponosu...* (Hab 2,1).

Prorok teda chápe svoje poslanie ako úlohu byť pripravený na počúvanie Pánovho slova, aby ho mohol v sebe potom spracovať a ohlasovať ďalej: *Lebo videnie je ešte na určený čas, no náhli sa ku koncu a nesklame; ak sa oddiali, čakaj naň, veď určite príde a nezmešká* (Hab 2,3). Tu je vidieť, ako dychtivo prorok čaká na Pánovo slovo.

S podobnou dychtivosťou kresťan túži po Pánovom slove. Duchovný život kresťana má byť poznačený podobnou dychtivosťou po vlastnom posvätení a plnení Božej vôle. Ide o čnosť bedlivosti.

Krásnou súčasťou tohto Habakukovho úryvku je verš (2,4: *...spravodlivý však bude žiť pre svoju vernosť...*), ktorý si všimol aj Apoštol Pavol a na ňom postavil svoju náuku o ospravodlivení, ktoré človek môže obdržať na základe viery (porov. Rim 1,17).

Pavlova dynamická teológia a spiritualita

Podobne ako Habakuk, aj apoštol Pavol považoval pravdu o živote z viery za dôležitú, preto vo svojom Liste Rimanom – ten sa považuje za Pavlovu „Summu teologickú“ – hneď na začiatku tohto listu spomína Habakukov výrok: *Spravodlivý bude žiť z viery* (Rim 1,17). Ide o angažovanú vieru, teda dôveru, o rozhodný „ťah“ v dôvere za objektom viery, ktorým je Boh. Apoštol Pavol uviedol Habakukov citát v úvode svojho listu, na mieste, kde sa ohlasuje téma listu. Teda z Habakukovho citátu urobil východisko svojho traktátu o ospravodlivení človeka. A to je dominantná pozícia tejto myšlienky v koncepcii celého listu. Ten istý citát uviedol aj v Liste Galaťanom 3,11. Tento list sa zvykne nazývať Veľkým dokumentom kresťanskej slobody (Magna charta libertatis christianae).

Iným príkladom Pavlovho náboženského dynamizmu je tzv. športový slovník v Liste Filipanom (=Radostný list; Epistula gaudiosa): *...jedno robím: zabúdam na to, čo je za mnou, a uháňam za tým, čo je pred mnou. Bežím k cieľu, za víťaznou cenou Božieho povolania...* (Flp 3,13-14).

Veľký Apoštol národov, génus evanjelizácie, sv. Pavol takto chápal svoj život viery: ako neustály pohyb priamo k cieľu. Túto Pavlovu odvahu a dynamiku viery urgentne potrebujeme aj my, kresťania dnešných čias.

Dynamika viery v živote svätcov

Duchovný život svätcov tiež ukazuje výrazné znaky spomenutej dynamiky viery. Svätý Polykarp (cca 69 – 155), mučeník, biskup v Smyrne, napísal list Filipanom a v úvodnej zmienke adresáta (opäť dôležitá pozícia) píše: *Božej Cirkvi, ktorá putuje vo Filipách...* Je to jasný prejav biblickej dynamickej mentality viery.

Iný príklad je zo života sv. Moniky. Sv. Augustín, Monikin syn, vo svojom diele Vyznania (kniha IX,10-11) opisuje záver života svojej matky. Opisuje to formou modlitby: *Rozprávali sme sa teda sami veľmi milo, pričom „sme zabúdali na to, čo je za nami a uháňali za tým, čo je pred*

nami“ (Flp 3,13). *V prítomnosti pravdy, ktorou si ty, sme sa pýtali, aký bude večný život svätých... A žízniivo sme otvárali ústa srdca nadprirodzeným prúdom života, ktorý je u teba.*

Takto uvažovať a žízniivo túžiť po nadprirodzených prúdoch Božieho života dokážu iba svätí ľudia.

Záver

Pavlov „beh atléta“ k Bohu, Augustínova a Monikina „žíznivosť“ po Božích veciach, Polykarpovo „putovanie“ Cirkvi a mnoho iných ukážok, ktoré by bolo možné spomenúť, sú úchvatné variácie biblickej mentality, ktorá je jednoznačne dynamická, a preto atraktívna. Stojí v určitom kontraste voči statickému a nudnému prešľapávaniu na jednom mieste ako postoj, ktorý nikoho nenadchne a nepritiahne.

Preto aj súčasný pápež František často hovorí o pohybe. Aj na Slovensku, v Šaštíne, povedal: „Kračaním premáhate pokušenie statickej viery, ktorá sa uspokojí s nejakým obradom alebo starou tradíciou, vychádzate zo svojho vnútra, nesiete v batohu svoje radosti a bolesti a robíte zo svojho života púť lásky k Bohu a k bratom a sestrám. Ďakujem za toto svedectvo! A prosím vás, zostaňte na ceste, stále! Nezastavte sa! Ešte chcem dodať jedno. Povedal som: Nezastavte sa!, lebo keď sa Cirkev zastaví, ochorie; keď sa biskupi zastavia, ochorie Cirkev; keď sa kňazi zastavia, ochorie Boží ľud.“

Pracujme teda celkom cieľavedome na tom, aby sme svoj vzťah k Bohu prežívali intenzívne, aby sme boli horliví kresťania, ktorí sa nielen vyhýbajú hriechom, ale si pestujú čnosti, teda dobré vlastnosti vo vzťahu k Bohu, kultivujú si svoj duchovný a kultúrny profil a dokážu sa tešiť z toho, že žijú ako Boží synovia a dcéry.

Vypracoval: **Mons. Anton Tyrol**

Praktické otázky:

1. Ako možno rozumieť v dynamickom chápaní v liturgii a v modlitbách časté slovko „amen“?

Na tomto slovku možno dobre pochopiť dynamiku biblickej mentality. My pod tým slovom rozumieme súhlas, to znamená „Tak je, nech sa tak stane“. V biblickom pohľade však „amen“ znamená angažovaný súhlas, čiže to, že sa k niečomu hlásime celou svojou bytosťou, svojimi dejinami a dosvedčovanú pravdu chápeme ako cieľ celého svojho života. Myslím, že prví kresťania práve preto neprekladali toto slovko do svojich rečí, ale ho ponechali v jeho pôvodnej aramejskej forme. Tak sa nám zachovalo dodnes.

2. Na čo je nám dobré toto vysvetlenie dynamiky v biblickej mentalite?

Pre nás toto pochopenie môže byť veľmi užitočné pre duchovný život. Naša náboženská mentalita je ešte stále hodne statická. Ak pochopíme dynamický charakter duchovných snáh, potom nám nebude ťažko zmobilizovať svoje duchovné snahy. Napr. otázku rannej modlitby by sme mali mať vyriešenú jedným uvedomením rozumu. Alebo otázku postávania veriacich pred kostolom počas bohoslužieb možno pochopiť ihneď a razom sa tohto zlovyku zbaviť... Svoj život môžeme vo svetle biblickej dynamiky rýchlo pochopiť ako putovanie k cieľu, ktorý je mimo tohto času a priestoru atď.